Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Olympiakomitean lausunto liikuntalain muuttamisesta

***VIITE**: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi liikuntalain muuttamisesta (HE 259/2022)*

Suomen Olympiakomitea lausuu otsikkoasiassa:

LIIKUNTALAIN UUDISTAMINEN

Olympiakomitea pitää tarpeellisena liikuntalain uudistamista. Liikuntalakiin on tehty sen voimaantulon jälkeen vain yksi teknisluonteinen muutos. Esityksessä muutettaisiin lain tavoitteita, määritelmiä, valtion ja alueellista liikuntaneuvostoa, muutoksenhakua ja valtionapuviranomaista koskevia säännöksiä. Esityksessä ehdotetaan erityisesti huippu-urheilun määritelmän selventämistä laissa sekä huippu-urheilun tavoitteiden kirjaamista liikuntalakiin. Olympiakomitea pitää hyvänä uudistuksen tavoitetta tarkentaa käsitteistöä sekä toimijoiden tehtäviä vastaamaan vallitsevaa nykytilaa.

Olympiakomitea kannattaa pääosin esitettyjä muutoksia, mutta esittää liikuntalakiin liikunnan ja urheilun toimialan tulevaisuuden näkökulmasta muutamia tärkeitä täsmennyksiä. Olympiakomitea toivoo, että uudistus ehdittäisiin toteuttamaan tämän eduskuntakauden aikana, koska uudistus pohjautuu nykyiseen hallitusohjelmaan.

Liikunnalla ja urheilulla on merkittävä rooli suomalaisten fyysisen kunnon, henkisen kestävyyden ja yhteisöllisyyden vahvistamisessa erityisesti kriisiaikoina. Lisäksi liikunnalla ja urheilulla on merkittäviä kansantaloudellisia vaikutuksia. UKK-instituutin selvityksen mukaan liian vähäisen liikkumisen kustannukset yhteiskunnalle ovat vuosittain yli kolme miljardia euroa. Liikunnan ja urheilun laajaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta kuvaa hyvin se, että seuratoimintaan osallistuu eri rooleissa peräti 1,8 miljoonaa suomalaista, ja neljä viidestä suomalaisesta pitää huippu-urheilumenestystä tärkeänä. Suomalaisten liikunnallisen elämäntavan edistäminen mahdollistaa niin elinvoimaisen seuratoiminnan kuin tulevaisuuden huippu-urheilumenestyksen. Huippu-urheilu on osa laajaa liikuntakulttuuria, joten sen määrittely liikuntalaissa on tärkeää.

1 LIIKUNTALAIN TAVOITE

Liikuntalain tavoitetta ehdotetaan muutettavaksi siten, että kestävä kehitys siirrettäisiin liikuntalain varsinaiseksi tavoitteeksi. Lisäksi liikuntalain tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtaosioon ehdotetaan lisättäväksi turvallinen toimintaympäristö.

Olympiakomitea pitää erinomaisena, että liikunnan merkitys tunnistetaan kestävän kehityksen edistämisessä, kestävän kehityksen painoarvoa nostetaan liikuntalaissa ja että lakiin lisätään yksi urheiluyhteisön vastuullisuusohjelman keskeisimmistä tavoitteista eli turvallinen toimintaympäristö.

2 HUIPPU-URHEILUN EDISTÄMINEN JA LIIKUNTAJÄRJESTÖJEN ROOLI

Esityksessä ehdotetaan huippu-urheilun määritelmän selventämistä sekä tiettyjen huippu-urheilun tavoitteiden kirjaamista liikuntalakiin. Huippu-urheilusta säädetään liikuntalaissa tällä hetkellä hyvin suppeasti, joten tavoitteiden määrittely laissa on perusteltua huippu-urheilun edistämisen näkökulmasta.

Esityksen mukaan huippu-urheilun määritelmää täsmennettäisiin huippu-urheilun tavoitteilla. Näitä olisivat valmennuksen ja valmentajakoulutuksen, kaksoisurapolkujen, huippu-urheilun koordinaation, huippu-urheilun tutkimus- ja innovaatiotoiminnan, huippu-urheilun rahoituksen kehittäminen sekä kansainvälisten urheilutapahtumien järjestämisen tukeminen.

Olympiakomitea esittää, että liikuntalakiin kirjataan tavoite urheilijoiden valmentautumisen tukemisesta. Esityksen määritelmässä ei mainita urheilijoita lainkaan, vaikka urheilijoiden tulisi olla keskiössä huippu-urheilun kehittämisessä.

Lisäksi Olympiakomitea esittää, että kilpailu- ja harjoitteluolosuhteiden kehittäminen tulee lisätä tavoitteisiin, koska olosuhteet ovat keskeinen huippu-urheilun mahdollistaja. Ehdotettua määritelmää on syytä tarkentaa alla esitetyllä tavalla ja lisätä tavoitteiden alkuun ”muun muassa”, jotta määritelmä ei sulje pois muuta huippu-urheilun edistämistä.

→ Olympiakomitea esittää, että huippu-urheilun tavoitteet kirjataan liikuntalakiin seuraavalla tavalla (täydennykset vihreällä):

huippu-urheilulla tarkoitetaan kansallisesti merkittävää sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävää tavoitteellista urheilutoimintaa; huippu-urheilua edistetään muun muassa tukemalla urheilijoiden valmentautumista sekä kehittämällä valmennusosaamista, kaksoisurapolkuja, huippu-urheilun koordinaatiota, huippu-urheilun tutkimus- ja innovaatiotoimintaa, huippu-urheilun rahoitusta, kilpailu- ja harjoitteluolosuhteita sekä tukemalla kansainvälisten urheilutapahtumien järjestämistä;

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi tehdä selvitys huippu-urheilulain tarpeellisuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö nimesi vuonna 2019 ministeri Lauri Tarastin tekemään selvityksen hallitusohjelman ja liikuntapoliittisessa selonteossa ilmaistun tarpeen perusteella.

Tarastin selvityksen mukaan liikuntalakiin tulee kirjata huippu-urheilun edistämisen tavoitteet ja Olympiakomitean rooli tavoitteiden tukemisessa. Erillistä huippu-urheilulakia ei selvityksen mukaan tarvita.

Tarastin selvityksessä suositellaan, että lakiin kirjataan virke: ”*Suomen Olympiakomitean tehtävänä on tukea näiden tavoitteiden toteuttamista”*. Lakiesityksessä ei kuitenkaan ole kyseistä kirjausta tai mitään muutakaan mainintaa liikuntajärjestöjen roolista huippu-urheilussa, vaikka lakiuudistuksen tavoitteena on *tarkentaa tiettyjen toimijoiden tehtäviä vastaamaan vallitsevaa nykytilaa*.

→ Olympiakomitea esittää, että liikuntalakiin kirjataan myös liikuntajärjestöjen rooli.

Suomalainen liikunta ja huippu-urheilu on järjestövetoista, minkä tulisi näkyä myös liikuntalaissa. Lisäämällä kirjaus lakiin annettaisiin lainsäädännöllistä selkänojaa kansalaistoimintaan perustuvalle suomalaiselle liikunnan järjestämismallille. Olympiakomitean mainitseminen selkeyttäisi liikuntapoliittisessa selonteossa linjatulla tavalla huippu-urheilun johtamista. Lajikohtainen johtamisvastuu säilyisi edelleen kullakin lajiliitolla. Myös ministeri Tarasti esitti selvityksessään, että jäsenjärjestöjen mandaatilla toimivalla Olympiakomitealla tulisi olla laissa tavoite tukea huippu-urheilun edistämistä. Näin lainsäädäntöön epäselväksi jäänyt nykytila tunnistettaisiin.

Huippu-urheilua ja sen johtamista edistettäisiin selkeyttämällä resurssiohjausta. Jäsenjärjestöjä edustavalla Olympiakomitealla tulisi olla kattava mahdollisuus jakaa huippu-urheilun edistämiseen liittyviä valtionavustuksia. Tarkoituksenmukaisinta asiantuntemus- ja autonomianäkökulmista on, että päätökset huippu-urheilun edistämisen valtionavustuksista tekee Olympiakomitea jäsenjärjestöjensä kanssa sopimillaan periaatteilla. Tämä koskisi yksinomaan huippu-urheilun edistämiseen tarkoitettuja määrärahoja, ei järjestöjen yleisavustuksia.

Tarve selkeyttää liikuntajärjestöjen roolia johtamisessa on laajasti tunnistettu. Huippu-urheilun ulkoisessa arvioinnissa (2022) nostetaan esille tarve harkita valtion ja urheilujärjestelmän suhdetta. Valtion liikuntaneuvoston tilaamassa huippu-urheilun ulkoisessa arvioinnissa (2017) todettiin: ”*Suomessa toimitaan monella tapaa tehottomasti järjestöjohtoisen ja valtiojohtoisen mallin välimaastossa. Arvioinnin mukaan on kriittisen tärkeää määritellä pikaisesti, kuka johtaa suomalaisen huippu-urheilun kokonaisuutta, millä strategialla ja työnjaolla se tapahtuu ja mistä resurssit tulevat*.” Myös eduskunnan sivistysvaliokunta on todennut huippu-urheilun johtamisen selkeyttämisen tarpeen mietinnössään liikuntapoliittisesta selonteosta (SiVM 22/2018): ”*Valiokunta yhtyy selonteon näkemykseen, että huippu-urheilumenestyksen saavuttamista edistää parhaiten malli, jossa toiminnan johto ja resurssit ovat samassa paikassa*.”

3 TIETOREKISTERIN HALLINNOINTIROOLI

Kansallisen liikunta- ja urheilutoiminnan palvelu- ja tietojärjestelmän tulisi olla osa Suomi.fi-palvelukokonaisuutta. Tällä hetkellä Digi- ja väestötietovirasto katsoo, että Suomisportille ei voida avata rajapintaa Suomi.fi -palveluun, koska Olympiakomitean Suomisportin ylläpitorooli ei ole laissa määritelty.

→ Olympiakomitea esittää, että liikuntalakiin lisätään tietorekisterin hallinnointirooli.

Pykäläesitys:

Liikuntalakiin uusi momentti:

”Suomen Olympiakomitea ry ylläpitää ja kehittää opetus- ja kulttuuriministeriön puolesta kansallista liikunta- ja urheilutoiminnan palvelu- ja tietojärjestelmää.”

Perustelut esitykselle:

Viranomaisten päätöksenteon pohjana on oltava luotettava data. Yhteisen tietojärjestelmän mahdollistama luotettava tieto liikunnasta on perusta liikunnan ja urheilun kansalliselle tiedolla johtamiselle. Näin myös kansalaisten oma henkilötiedon hallinta helpottuisi, jos kaikki henkilöä koskeva tieto, myös liikunta- ja urheilutieto, olisi yhteydessä Suomi.fi -palveluun.

Kaikkiaan Suomisportin ja Suomi.fi:n rajapinta merkitsisi sujuvuutta käytössä henkilön kannalta ja vastaavaa sujuvuutta hallinnoinnissa Suomisportin kannalta. Lisäyksellä siis todennettaisiin nykytila, missä Olympiakomitea ylläpitää ja kehittää opetus- ja kulttuuriministeriön puolesta kansallista liikunta- ja urheilutoiminnan palvelu- ja tietojärjestelmää. Liitot voivat tarvittaessa edelleen ylläpitää omia tietoturvallisia tietorekistereitään, kunhan niistä on rajapinnan kautta yhteys Suomisport-tietojärjestelmään.

Yhteys Suomi.fi -palveluun lisäisi tietoturvallisuutta kustannustehokkaasti. Suomisportissa on otettu tarkasti huomioon henkilötietosuojaan liittyvät sääntely (esim. GDPR) ja sen tuoma oikeus hallinnoida omia henkilötietojaan tietojärjestelmissä. Suomisport on GDPR-sääntelyn mukainen tietojärjestelmä, jossa omia ja huollettavien tietoja hallinnoidaan henkilökohtaisen Sporttitilin kautta, vastaavasti kuten esimerkiksi OmaVerossa ja Omakannassa ja muissa julkisissa palveluissa. Suomisport tuottaakin yksilöityä ja luotettavaa tietoa suomalaisten liikunta- ja urheiluharrastamisesta. Siksi se pystyy tarjoamaan myös liikunta- ja hyvinvointipoliittiseen päätöksentekoon sekä tieteellisen tutkimuksen ja muun selvitystyön tarpeisiin luotettavaa suomalaista dataa.

Jos tietorekisterinpitotehtävä lakisääteistettäisiin, Suomisportin hyödyntäminen voisi olla helpompaa myös kunnille ja hyvinvointialueille. Ne voisivat kehittää omaa liikuntatarjontaansa, liikuntapalveluitaan sekä liikunnan ja urheilun edistämistä entistä vahvemmin tietoperusteisesti, nojaten Suomisportin, Suomi.fi:n ja molempien yhdistettyihin tietoihin. Tämä voisi olla ratkaisevaa esimerkiksi matalan kynnyksen liikuntapalveluiden järjestämiseksi oikeille kohderyhmille.

Liikunnan ja urheilun edistämisessä digitalisaatiolla on yhä tärkeämpi rooli tulevaisuudessa. Digitalisaatio merkitsee ihmisen kannalta entistä parempia mahdollisuuksia löytää liikuntaa, saada siihen liittyvää ohjausta ja neuvontaa sekä seurata ja hallinnoida omaa liikkumistaan ja harrastamistaan. Yhteiskunnan kannalta se

voi merkitä aiempaa parempia mahdollisuuksia kehittää ja järjestää liikuntaa tietoperusteisesti – esimerkiksi vastaten liian vähän liikkuvien tarpeisiin aiempaa paremmin. Tietorekisterin hallinnointi on digitalisaation yksi kulmakivi. Vahvistamalla digitalisaatiota lakiperusteisesti luodaan pitkäjänteisiä puitteita liikunnan ja urheilun edistämiselle.

Vastaava kansallinen ratkaisu on tehty Ruotsissa Idrottonline-palvelun osalta: kaikkien julkista tukea hakevien ja käyttävien ruotsalaisten urheiluyhteisöjen on käytettävä samaa järjestelmää, jolloin toiminnan tiedot ovat vertailukelpoiset ja toiminnan kehitystä ja vaikuttavuutta pystytään datalähtöisesti arvioimaan.

Olympiakomitean sekä liikkujien ja urheilijoiden näkökulmasta ei ole itseisarvollista, että tietorekisterin ylläpitorooli Olympiakomitealla tulee lakitekstiin. Olennaista olisi, että Suomisportin tietokanta voisi olla yhteydessä Suomi.fi-palveluun. Kaikki toimivat keinot tämän tavoitteen saavuttamiseksi – asetus, lakitekstin perusteluteksti tms. – ovat lähtökohtaisesti hyviä.

4 LIIKUNTALAIN UUDISTAMISTARPEET TULEVAISUUDESSA

Olympiakomitea pitää keskeisinä liikuntapoliittisina tavoitteina pitkäjänteisyyden lisäämistä ja poikkihallinnollisuuden vahvistamista. Liikuntalain uudistuksen valmistelun aikana Olympiakomitea on esittänyt, että lakiin kirjataan säännöllisesti laadittava liikuntapoliittinen selonteko ja liikuntapolitiikan koordinaatioelimen vakiinnuttaminen.

Säännöllisesti annettavalla liikuntapoliittisella selonteolla rakennettaisiin pitkäjänteistä liikunnan kehittämistä. Selonteko sisältäisi valtakunnalliset liikuntapolitiikan tavoitteet. Selonteko lisäisi yhteiskunnallista painoarvoa liikunnalle, jonka kansantaloudelliset vaikutukset ovat miljardiluokkaa.

Liikuntapolitiikan koordinaatioelimen kirjaaminen lakiin vahvistaisi sen asemaa sekä ennen kaikkea liikunnan poikkihallinnollisuuden huomioimista päätöksenteossa. Pysyvä koordinaatioelin juurruttaisi liikunnan poikkihallinnollista ajattelua valtionhallinnon eri alueille. Koordinaatioelin arvioisi myös liikuntapoliittisen selonteon toteuttamista. Samalla se arvioisi jatkuvasti keskeisten lainsäädäntöhankkeiden vaikutuksia liikunnalle.

→ Olympiakomitea esittää, että seuraavalla hallituskaudella liikuntalakiin lisätään säännöllisesti laadittava liikuntapoliittinen selonteko ja liikuntapolitiikan koordinaatioelimen vakiinnuttaminen.

Helsingissä 21.11.2022

Taina Susiluoto
toimitusjohtaja
Suomen Olympiakomitea

Toni Ahva
yhteiskuntasuhdepäällikkö
Suomen Olympiakomitea